

Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ
ТИЖНЕВИК
TYGODNIK
UKRAÍŃSKI
UKRAINIAN
WEEKLY

Рік LXXIX № 6 (3469) Варшава, 11 лютого 2024 року, Ціна / Cena 5 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254

Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Там, що
мерли, але
не зрадили
України,
Українська
Армія

1923

Український
військовий цвинтар
у Каліші
відновлюється. с. 8

Україна:
Записи зі щоденника
подорожнього. с. 6

У Команчі чекають на дзвін
з Манева. с. 10

ISSN 027-8254

Фото з Канцелярії мера Каліша

eprasa.pl 2337db78d5

Григорій СПОДАРИК

«Трансакційна політика»

Візит Дональда Туска в Україну став відповідним моментом, щоб придивитися до відносин між сусідніми країнами. Може, вони дещо потеплішали, але до справжнього літа – ще далеко.

Дещо розпогодилось завдяки спонтанній допомозі польського суспільства (а з ним – і уряду), наданій Україні після початку російської агресії. Потім прийшло раптове похолодання, тлом для якого було невміння або небажання, у зв'язку з виборами над Віслою, усунути проблему економічних відносин. Блокада кордону, протести фермерів і перевізників – це багаж, з яким нова влада Польщі має будувати відносини із сусідом. Блокада поки що призупинена, але протестні настрої не згасли. Серед фермерів їх підживлюють подібні події в Західній Європі, спричинені страхом перед дешевим збіжжям та й загалом аграрною продукцією з України. Тим часом польські перевізники постійно вимагатимуть запровадження обмежень для українських колег. На їхню думку, українці становлять нерівну конкуренцію, оскільки отримали вільний доступ на ринок і не обтяжені такими ж витратами, як польські компанії.

Дональд Туск у своєму експозе говорив про необхідність подальшої підтримки України в боротьбі з росією, але й асертивність (поведінка, що поєднує внутрішню силу та ввічливість у стосунках з іншими – прим. ред.) польської сторони. Ті ж тези звучали в Києві.

Оглядачі, наприклад, професор Данієль Боцьковський для «Польського радіо 24», зауважують, що таке «реальне перезавантаження» відносин, тобто дбання про власні інтереси за одночасної підтримки України, є набагато здоровшою ситуацією, ніж та, у якій одна сторона допомагає, а інша сприймає це як належне.

Ще один з експертів радіостанції професор Кшиштоф Кубяк зауважив, що й українці, і поляки мусять усвідомлювати: щоб була можливість розв'язувати складні питання, Україна має вистояти як незалежна держава.

Дуже різко польську позицію, зокрема нової влади, оцінило українське видання «Європейська правда». Ще перед візитом польського прем'єр-міністра в Україну воно опублікувало текст під однозначним заголовком «Польща веде „війну” проти європейського майбутнього України. Варшава має це усвідомити». Матеріал показує: в Україні багато хто очікував від нового уряду швидких рішень, серед яких – розблокування кордону, що врешті таки відбулося. Українські хвилювання підживили висловлювання представників нового уряду в Польщі. Так, міністр сільськогосподарства Чеслав Секерський на початку січня заявив, що заборона на ввезення українського зерна до Польщі збережеться, доки ЄС не розробить правил регулювання цих питань. Він також сказав,

що транзит має бути спрямований іншим шляхом, не через Польщу та європейські країни, бо завжди є ризик, що частина сільськогосподарської продукції залишиться в польській державі. Вплив такої позиції у згаданому тексті «Європейської правди» прокоментовано так: «Немає простішого шляху вбити довіру українців у те, що ми ввійдемо до ЄС, аніж у разі, якщо навіть “дружня” до України влада у Варшаві буде діями доводити, що блокуватиме наше долучення до європейської економіки та європейської родини».

Багато інших оглядачів в Україні теж переконанні, що ситуація, коли один із партнерів потребує захисту від смертельної загрози, – це не час на «асертивність» у відносинах.

І знову ж – у Польщі міцно утримується протилежна позиція. Її представляє, наприклад, Данієль Шеліговський із державного аналітичного центру «Польський інститут міжнародних відносин» (ПІМВ) у Варшаві. У розмові з виданням «Голос Америки» перед візитом Дональда Туска до Києва він, з одного боку, виразно наголосив, що Польща хоче, «щоб Україна виграла цю війну, а не лише оборонялася». За словами аналітика, ця позиція не відрізняє новий уряд держави від попереднього. З іншого боку, співрозмовник «Голосу Америки» підкреслив, що з польської точки зору немає абсолютно жодних суперечностей між підтримкою України та захистом власних економічних інтересів. Він заявив також, що ця «трансакційна політика» (ділові відносини, засновані на бізнесовій вигоді – прим. ред.), можливо, – навіть краща. На його думку, такі події, як Помаранчева революція, Євромайдан, російське вторгнення, призводили до росту емоцій, а потім вони спадали, розчаровуючи обидві сторони. «Нам треба позбутися мегафонної дипломатії, яка наповнена емоціями. Це те, що ми спостерігали минулого року в польсько-українських відносинах. Думаю: ми це минули. Тепер із новим урядом у Польщі, я вважаю, буде трохи інакше, за умови також змін з українського боку. Проблеми, які виникають у польсько-українських відносинах, мають вирішуватися на двосторонньому рівні», – зазначив аналітик. Він підкреслив, що сторони є і залишаться одне для одного економічними конкурентами й тоді, коли Україна вступить до Євросоюзу. Данієль Шеліговський передбачає також, що зараз новий уряд не змінить підходу попереднього в таких питаннях, як сільське господарство чи транспортування. Експерт прогнозує, що нова влада пропонуватиме зосередитися на транзиті чи субсидіях для українських товарів так, щоб вони не залишалися в Польщі й потрапляли туди, куди прямують, – Близький Схід, Африку тощо.

Отже, економіка є і залишиться пунктом займання, але між державами не має дійти до пожежі. У цьому переконаний професор Варшавського університету, доктор Анджей Шептицький, член партії «Польща 2050» і державний секретар у польському Міністерстві науки й вищої освіти. Він переконаний, що Польща та Україна залишаться важливими партнерами у Європі, попри виклики, як-от зернова криза. За його словами, зміниться характер відносин держав і обмежиться асиметрія. Польща залишиться багатшою та більш стабільною країною, але для Заходу Україна як передова, прикордонна країна відіграватиме найважливішу роль у протистоянні з росією. Ширше свої висновки автор представляє у

виданій минулого року монографії «Сучасні польсько-українські відносини» («Współczesne stosunki polsko-ukraińskie»).

Марцін Заборовський, колишній директор Польського інституту міжнародних відносин, також вважає, що добрі стосунки мають стати стратегічною силою обох держав. У своєму тексті для видання «Rzeczpospolita», опублікованому в середині січня, він переконував: якщо Польща та Україна скористаються нагодою для співпраці, то центр тяжіння Європейського Союзу пересунеться на схід, а Варшава та Київ увійдуть до групи головних гравців. Невміння скористатися співпрацею, як вважає аналітик, виштовхне обидві столиці на периферію ЄС. На думку Марціна Заборовського, дружні польсько-українські відносини почалися не в лютому 2022 року, а ще до вторгнення росії в Київ.

І тому існує підґрунтя для побудови довготривалої згоди. «Процес залучення України до ЄС розпочав уряд Дональда Туска та ініціатива, відома як „Східне партнерство“, яку ефективно пропагував у ЄС Радослав Сікорський. Його місія у співпраці з дипломатією Німеччини та Франції під час Євромайдану взимку 2013 року сприяла втечі корумпованого президента Віктора Януковича з Києва, результатом чого стало зближення України із Заходом», – нагадав Марцін Заборовський. Він вказав також, що під час свого правління попередня влада Польщі неоднозначно вплинула на відносини з Україною. Підтримка біженців і передача Києву оборонного обладнання на 3 мільярди доларів були реакцією на дії польського суспільства. «Однак цей рідкісний випадок відповідальної зовнішньої політики часів уряду „ПіС“ закінчився з початком виборчої кампанії, коли партія Ярослава Качинського змагалася з „Конфедерацією“ за голоси антиукраїнського електорату. Після виборів 15 жовтня тимчасовий уряд „ПіС“ не зробив абсолютно нічого, щоб припинити протест перевізників, що паралізував польсько-український кордон», – пише оглядач на сторінках «Rzeczpospolita».

Павел Коваль, який став уповноваженим польського уряду в справах відбудови України, теж вважає, що розв'язання економічних питань має стати ключем до подолання кризи. Публічно він говорить про потребу побудови синергії між польським, європейським та українським ринками. Павел Коваль переконаний також, що заморожені на Заході російські кошти повинні бути використані в проєктах для відбудови України. Як цитує його Польське пресове агентство (PAP), підприємцям з Польщі потрібно уможливити доступ до українського ринку, що означає подолання перешкод на спільному кордоні. Він стоїть на позиції, що потрібно захищати європейський, зокрема й польський, аграрний ринок. За словами Павла Ковалю, політика підтримки України не відбудеться без підтримки польського суспільства, а вона зі свого боку має будуватися на відчутті, що гуманітарна позиція громадян не призводитиме до втрат, наприклад, на аграрному ринку.

Наведені думки показують, що дуже важливе значення у випадку підтримки України має громадська думка. Це підтверджує й ситуація в США, яку описує вже згада-

Зустріч Дональда Туска і Володимира Зеленського.
Фото з сайту Офісу президента України

ний Польський інститут міжнародних відносин. У своєму аналізі щодо ставлення республіканців до України експерти інституту наголошують на існуванні двоголосся. Воно пов'язане саме з позицією представників цього електорату. 48% прихильників республіканців говорять, що США надто багато робить для допомоги Україні, 20% вважають цей рівень відповідним, і лише 13% визначають його як незадовільний. Ці настрої підсумовує Дональд Трамп, який у президентській кампанії однозначно висловлюється за припинення підтримки української держави. Але, як підкреслюють оглядачі ПІМВ, прихильники продовжити підтримку України серед політиків Республіканської партії надалі становлять більшість. Їхній план передбачає швидке постачання великої кількості ключових типів озброєння, разом з ракетами ATACMS, літаками F-16, касетними боєприпасами, а також артилерійськими та зенітними системами. «Республіканці зазначають, що хоча для припинення війни будуть необхідні переговори, Україна повинна вести їх із позиції сили після досягнення значного успіху на полі бою. Крім того, вони хочуть посилити санкції, введені проти росії та режиму путіна, й конфіскувати та передати Україні заморожені російські активи», – відзначають аналітики ПІМВ. Тут треба, однак, зауважити, що представники республіканців на виділення чергових коштів для підтримки України не погоджуються. Бо хочуть мати додатковий козир й отримати якнайбільше від політичного конкурента, чинного президента США Джо Байдена. А якщо шлях до переобрання на цей пост йому перекриє поразка України? Що ж, може, республіканці врахували цей ризик і не вважають його надто високою ціною. Принаймні деякі з них. Хоча, про що пишуть дослідники ПІМВ, американські політики напевно знають, що перемога України лежить у колі інтересів США. Оскільки тільки так можна зупинити імперські амбіції росії, а також захиститися від нападу на союзників із НАТО. Ця перемога також зупинить інші авторитарні держави, як Китай, Іран та Північна Корея, від ескалації та порушення міжнародного права.

Отже, Україна захищається, а в політиці й ставленні до неї інші країни, за океаном і на європейському континенті, розв'язують свої транзакційні питання. Важливо, щоб встигли до того часу, поки ще буде кому допомагати... ●

«Шашкевичівка» приєдналася до Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту

23 січня в Перемишлі відбувся Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту, в якому вже кілька років активну участь бере школа імені Маркіяна Шашкевича. Точною датою роковин визначено 27 січня, тобто день визволення табору Аушвіц-Біркенау в 1945 році. Зараз відзначають 79-ту річницю подій.

В українській школі в День пам'яті організовано урочисту зустріч, на якій були спеціальні гості: доктор габ. Вацлав Вежбенець – професор Ряшівського університету, докторка Рахель Галперн із США, Джеффі Цимблер, який також постійно проживає в Америці, та Доміцела Гроссман-Кліма – співорганізаторка святкування Дня пам'яті жертв Голокосту в Перемишлі. Звичайно, на зустрічі також були присутні дирекція, вчителі та учні української школи. Головною організаторкою та координаторкою події виступила вчителька Марія Фіцак.

Молодь «шашкевичівки» мала змогу послухати невідомі раніше історії нащадків місцевих євреїв. Історичне тло для описаних подій представив доктор габ. Вацлав Вежбенець, дослідник, який спеціалізується на історії та культурі євреїв, котрі мешкали на польських землях, та новітній історії Польщі. Науковець згадав про зв'язки українців і євреїв, зокрема порятунок єврейських родин. Він також торкнувся теми акції «Вісла» та проблеми збереження ідентичності. Тим часом гості розповіли історії своїх родин, які жили на Підкарпатті та Львівщині. Згадували теж про нинішню війну в Україні.

Завдяки тому, що під час зустрічі учні могли поспілкуватися з гостями, виявилось, що одна з учениць, можливо, має родинні зв'язки з Джеффі Цимблером.

Наприкінці зустрічі Марія Фіцак подарувала гостям копії гравюр із зображенням старовинних карт Перемишля, у якому проживали представники різних національностей та релігій.

Відзначення Дня пам'яті було продовжено біля дошки пам'яті жертв єврейського гетто, розташованій на вул. Коперника 14. Там у часи II Світової війни було розміщено найбільше гетто нинішнього Підкарпатського воєводства. До меморіальної дошки поклали квіти, запалили свічки та відслужили спільну молитву. У церемонії взяли участь директорка «шашкевичівки» Йоанна Баран та учні.

Вчителі школи в Перемишлі роками дбають про те, щоб учні знали не лише історію української чи польської громад міста, а і єврейської. Сьогодні свідченням того, якою великою була єврейська громада перед II Світовою війною, є, серед іншого, єврейський цвинтар на вул. Словацького. Учні бувають там і піклуються про нього.

Нагадаємо, що підопічні перемиського Комплексу шкіл № 2 імені Маркіяна Шашкевича у 2017 році стали одними з переможців загальнопольського конкурсу «Школа діалогу». Це освітній проєкт, метою якого є ознайомлення учнів середніх шкіл з історією євреїв у Польщі, їхній внесок у соціальний, культурний та економічний розвиток країни. Тим часом у 2016 році перемиський гурток ОУП спільно з товариством «Номо Faber» із Любліна ініціювали проєкт «Шептаний Перемишль». Це аудіоекскурсія, котра через індивідуальні історії людей показала українські та єврейські об'єкти Перемишля.

Фото Павла Лози

Українці підтримали «Великий оркестр святкової допомоги»

У неділю, 28 січня, у Польщі відбувся 32-й фінал «Великого оркестру святкової допомоги» (ВОСД/WOŚP). Цього річний захід називався «Легені після пандемії. Граємо для дітей та дорослих». Тим разом гроші збирали на придбання обладнання для 64 пульмонологічних відділень в усій Польщі.

До акції протягом багатьох років долучаються також українські, зокрема лемківські, виконавці. У Варшаві під час підсумкового концерту 32-го фіналу ВОСД можна було побачити польсько-український гурт «Еней» з Ольштина, енергійний музичний проєкт з Києва «Luiku» та гурт «Lemon», який у своєму репертуарі має українські та лемківські пісні. Серед українських музикантів, котрі цього року заграли для ВОСД, були теж гурт «Горпина» з Ольштина, що виступив у Єзьоранах в Ольштинському повіті. Тим часом фольк-формация «Hoynaky» з Більська-Підляського заграли для ВОСД у Сім'ятичах на Підляшші.

Деякі гурти розігрували на аукціоні речі (наприклад, абонемент на всі їхні концерти протягом року). Глядачі могли робити ставки й у такий спосіб підтримати акцію.

Також серед добровольців, котрі під час вуличних акцій збирали гроші, можна було побачити представників української громади, зокрема дітей та молодь.

Слід зазначити: після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну фонд «Великий оркестр святкової допомоги» долучився до підтримки українців. Як повідомлено на сторінці організації, у період від березня 2022 року до червня 2023 року вона відкрила рахунок, призначений на допомогу Україні. За ці чотирнадцять місяців до українських медичних закладів було доставлено понад 5 тисяч одиниць медичного устаткування.

Концерт у храмі в Гурові-Ілавецькому

6 січня в гурово-ілавецькій церкві відбувся концерт українських колядок. Можна сказати, що такого в місті ще не було, принаймні в цій греко-католицькій святині. Господарем події виступив, звичайно, парох отець митрат Іван Лайкіш, який привітав усіх. Виконавцями були гурт «The Ukrainian Folk» та запрошені друзі.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ

Собору єпископів
Польської автокефальної православної церкви

Ми, українки та українці з Польщі, рішуче виступаємо проти агресивних заяв предстоятеля Польської автокефальної православної церкви митрополита Сави. Своїми наклепницькими й дискримінаційними лихими словами Його Преосвященство прагне до штучного розпалення ненависті й взаємної недовіри між конфесіями, які століттями будують і закріплюють серцевину нашої ідентичності.

Категорично засуджуємо такі наміри, як націлені на знищення єдності нашої спільноти.

Не хочемо, щоб митрополит Сава продовжував ширити у релігійному просторі політику «розділяй і володарюй».

Геть відкидаємо слова, що лунали в час Різдва Христового¹ та вдарили в наші цінності, – слова Його Преосвященства, які ніколи не мали б прозвучати.

Частина з-поміж нас – це парафіяни Польської автокефальної православної церкви. Тому-то вислови предстоятеля ПАПЦ Його Преосвященства Сави сильно бентежать нас своєю болючою ганебністю.

На цього листа не покладаємо великих сподівань. Адже, якщо численні сповіщення й коментарі у польських засобах масової інформації про скандальні виступи Його Преосвященства ні Йому, ні ієрархії ПАПЦ не стали поштовхом до глибшої рефлексії, тоді і цей наш лист спонукою не стане.

Проте цим листом хочемо засвідчити, що ми, українки та українці з Польщі, у тому числі також миряни ПАПЦ, не погоджуємось із позицією митрополита Сави щодо релігійного життя в Україні та питань російсько-українських стосунків.

Немає нашої згоди на те, аби в час, коли Україна спливає кров'ю, тези російської пропаганди, – пропаганди держави-агресора і окупанта, – ширились храмами ПАПЦ.

¹ekumenizm.pl/koscioly/wschodnie/metropolita-sawa-straszy-grekokatolikami-szatanem-i-koncem-swiata

Перелік підписантів доступний в редакції

«Щиро дякую за чудову атмосферу та таку велику відвідуваність концерту колядок. Ми мріяли про це кілька років. Хотіли зробити виступ у церкві в Гурові саме з вами!» – пишуть на своїй фейсбук-сторінці учасники українського фольк-гурту з Гурова-Ілавцевого. Спільне колядування також мало благодійну мету – на концерті було зібрано 6853 злотих на закупівлю безпілотної для української армії. До збору долучилися й спонсори.

Учасники гурту та місцева українська громада сподіваються, що такі колядки стануть новою традицією.

Фото з фейсбук-сторінки гурту

Польща подарувала Україні ще один медичний гелікоптер

Понад 1 млн злотих було зібрано в межах акції «Польська громадянська збірка: Озброймо Україну». Зібрані кошти пішли на електронне обладнання для вертольота, медичне обладнання та пропелери. Як повідомляє onet.pl, гелікоптер уже передали українським пілотам.

Бійці Головного управління розвідки Міністерства оборони України отримали вертоліт Mi-2 AM-1, призначений для медичної евакуації. Машина оснащена сучасним обладнанням, яке дозволяє допомагати евакуйованим із передової.

Представник української військової розвідки подякував полякам за цінний подарунок, що «допоможе врятувати життя військових і мирних жителів від варварства московських терористів».

«Медичне обладнання на борту дозволяє перевезти одного важкопораненого та надати медичну допомогу ще в повітрі. Або трьох легкопоранених», – каже представник українських сил.

– Ми розмістили на гелікоптері напис «Ми з вами – поляки», щоб показати українцям нашу солідарність у цей важкий час війни, – додає Божидар Пайонк, один з ініціаторів акції.

Під час збору «Польська громадянська збірка: Озброймо Україну» організатори зібрали суму понад 1 млн 22 тис. злотих.

Кампанію також підтримало багато відомих людей, які стали її амбасадорами. Серед них: акторка Анна Димна, режисерка Агнешка Голланд, письменниця Ольга Токарчук, журналіст Славомір Сераковський, письменник Анджей Стасюк.

Проте на цьому допомога українській армії не завершується. Волонтери планують ще один збір на обладнання для українських військових.

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

Домінік РАДЕЦЬКИЙ

Записи зі щоденника подорожнього

– Як буде польською «внучка»?

– Так само як у вас – «wnuczka», – відповів я старшому чоловіку, коли ми перетинали польський кордон.

Він підсів до мене в автобусі в Медиці. Реєструючись, обоє зміряли один одного поглядом. Ми дещо відрізнялися від людей, котрі нас оточували. Здебільшого це були жінки з дітьми, які поверталися з України на роботу до Польщі. Він одягнений по-військовому, обличчя втомлене. У мене – рюкзак, трохи брудні куртка й черевики. Обличчя неголене, також втомлене та переповнене емоціями після цих двох тижнів.

– Їду до доньки в Краків. Не бачив її вже п'ять років, – почав розмову новий знайомий. – Дуже хочу побачити внучку, вона нещодавно народилася.

Протягом короткої дороги до Перемишля дрижачим голосом він розповідав про бої під Соледаром, показував фотографії кордону з росією та собаку породи хаскі, яку приручив на фронті. Він також похвалився медалями за бойові заслуги. Був першим фронтовиком, з яким мені довелося спілкуватися з початку війни в Україні.

Друзі дивилися на мене зі співчуттям, а рідні – зі страхом, коли я оголосив, що одразу після різдвяних свят їду на два тижні до Харкова та Полтави й там зустрічати Новий рік. Мої найкращі друг і подруга трохи образилися, коли я відмовився від новорічної поїздки з ними на Корсику й Сардинію.

– Якщо тобі не вистачає вражень, приходь до нас. Тут щодня щось відбувається, – запрошувала до себе на службу знайома поліціантка. А один із моїх учнів сказав, що мені бракує адреналіну.

Я – вчитель історії з коротким, трирічним, стажем у білобоському І Загальноосвітньому ліцеї імені Тараса Шевченка. Україну відвідував уже кілька разів, два з них – західні регіони після лютого 2022 року. На сході ще не був ніколи.

Питання, чому їду до країни, огорнутої війною, почали мені набридати. Щось тягнуло мене взимку до України. Підтримували моє рішення лише учні.

Від Мяска до Харкова їхати 44 години. Ніч у польському потязі не була з найприємніших. Не можна нормально заснути, принаймні я не вмію спати сидячі. Українська залізниця – це люкс, подорож у спальному вагоні виявилася комфортною. Приїхавши до другого за величиною міста України, я поселився в готелі, знайшов найближчий продуктовий магазин і ресторан, подивився станції метро. Наступного ранку пішов оглядати Харків. Мегаполіс розміром із Варшаву, він нагадував провінційне містечко. Не було міської метушні чи вуличного шуму. Ресторани – майже порожні, у метро немає натовпів, музеї зачинено. Цвинтарі польських офіцерів і німецьких солдатів, які планував відвідати, – заміновані, відвідувачів не пускають. Після заходу сонця вулиці погано освітлені.

Обличчя людей – без посмішок, напружені. Я переоцінив ситуацію, зібравшись сидіти тут вісім днів – двох-трьох було б достатньо.

До сирен легко звикнути. Колись у 2022 році у Львові вони мене вражали. У 2023 році в Чернівцях біля мерії, коли я знімав завивання сирени, дивно мені виглядало відпочиваюче, святкове п'ятничне місто. До повітряних нальотів теж можна звикнути. Перший був уже о другій ночі після приїзду. Я сидів у готелі, спілкувався з другом через месенджер. Після сьомої вечора вдруге за день зазвучали сирени. За мить пролунали два гучні вибухи. Зляканий, я визирнув у вікно. Знову вибухи й спалахи на відстані. Було зовсім невесело. російські ракети знищили розкішний готель «Харків Палац» у центрі міста. Я фотографував цю будівлю опівдні. На щастя, цього разу обійшлося без смертельних жертв, але багато поранених, серед них – діти. Якусь мить я не знав, що думати про свій приїзд.

З легкого шоку та ступору мене вивели повідомлення в телеграмі, месенджері, інстаграмі. Почали писати учні. Вони слідували за новинами про події в країні й питали, чи все зі мною добре. Одне повідомлення мене вразило особливо. Писала мама учня, який прийшов до нашої школи за кілька тижнів до Різдва. Вона побачила мій пост із Харкова у фейсбуці. Оскільки сама живе в передмісті, одразу запропонувала допомогу. Пізніше вона писала мені щодня, щоб дізнатися, як я. Це був такий приємний спогад від подорожі.

Авіаудари в Харкові відбувалися щодня.

Я часто спілкувався з Аріною. Після початку війни вона з мамою та бабусею приїхала з Харкова до Білого Бору, до батька. Проте перед цим протягом кількох днів вони були свідками важких боїв. Ми не говорили про війну, а лише про довоєнне місто. Куди зараз варто поїхати і що подивитися.

– Бабуся сказала, що якби вона була в Харкові, то Ви жили б у нас. Бабуся готувала б Вам їжу. Не проблема, вона могла б поділитися. Але Ви спізналися. Якби бабуся була в Харкові, у Вас було б прекрасне життя, – стверджувала Аріна, яка мене дуже підтримувала протягом поїздки. Шкода, що я не познайомився з її бабусею раніше.

У харківському метро, на вулицях, дешевих забігайлівках і вокзалі впадає в очі велика кількість військових. Імовірно, це ті, хто проходить ротацію або перебуває у відпустці. Згадав часи, коли 20 років тому їздив потягом на навчання, а в Польщі була обов'язкова військова служба. Під час тих поїздок я любив приєднуватися до компанії солдатів – їх завжди було багато. Молоді хлопці мого віку, усміхнені, захоплені службою в армії, хвалилися своїми подвигами в казармі та під час навчань на полігонах. Інколи нарікали на низькі виплати військовим та примусову службу, але дев'ятимісячний призов сприймали як пригоду життя.

Солдати в Харкові, однак, не нагадували тих, яких пам'ятаю з часів навчання. Для них військо – не пригода. Обличчя – зосереджені, серйозні, але насамперед змучені. У їхніх рисах помітна війна. Сильні, потужні хлопці. Не хотів би мати з ними якісь непорозуміння.

Захисників України зустрів також на досить великому ринку старих речей. Сотні продавців пропонували антикваріат, розкладений на ковдрах, столах і стільцях: від іграшок, електроніки, книг, посуду – до м'яса. Бійців

Готель «Харків Палац» до і після удару російської ракети 31 грудня 2023 року. Фото автора статті і з соцмереж

цікавили лише розкладки з військовими речами: шапки, пояси, тактичні сумки. У потязі з Перемишля до Харкова молода жінка розповідала про свого чоловіка, який у перші тижні війни потрапив до війська. Йому довелося самому купувати теплу шапку й светр. Армія не видала. Я помітив, що в Україні популярні військові магазини. Клієнтами переважно є військові.

Найбільше моєю поїздкою перейнялась Яна з випускного класу. Як тільки вона дізналася, що я буду в її рідній Полтаві, залишилася після уроків і попросила ввімкнути онлайн-карту. Скеровуючи чоловічка з гугл-карт, провела мене від вокзалу до свого будинку. Дорогою ми минули парк, з яким у неї пов'язано багато спогадів.

– Коли була маленькою, ми ходили туди з батьками. Я любила їздити на дитячих електромобілях. Навіть не уявляєте, як я радію, що Ви поїдете в моє місто. Не була там із початку війни. Вам обов'язково треба спробувати галушки, піти в музей Полтавської битви та зробити селфі біля Білої альтанки.

Скориставшись нагодою, вона запитала, чи може сфотографувати, як я сиджу за ноутбуком і дивлюся на карту Полтави. Хотіла надіслати фото бабусі.

Полтава виявилася досить приємним містом. Далеко від фронту, тут не падають ракети. Про війну нагадують лише тривоги. Життя, якщо порівняти з Харковом, – зовсім інше: більше метушні на вулицях і в ресторанах, музеї відчинені, люди менш пригнічені. Сюди варто повернутися навесні чи влітку.

Надсилаю Яні кілька фото після невеликої прогулянки містом. Одразу отримую адресу найкращого ресторану, де готують галушки. Стильне приміщення, місцева страва дійсно дуже смачна, нагадує сілезькі клюски.

Дорогою до готелю фотографую цікаву будівлю початку XX століття, розташовану в центрі міста. Червона цегла, зелений дах, вишукані оздобы. За царського режиму тут був Земельний банк. За хвилину мене зупиняє чоловік у формі й рішуче запрошує досередини. Виявляється, що це штаб СБУ. Це вже четверте затримання за кілька

днів. Зазвичай було достатньо показати свій паспорт та видалити фотографії, які я не повинен був робити. Але цього разу процедура тривала дещо довше – годину. Службовець у цивільному розпитував: навіщо я фотографую, з якою метою приїхав до Полтави і чи маю родичів та друзів у росії. Він уважно переглянув вміст двох моїх телефонів, фотоапарата, усі документи, що були в гаманці, зокрема профспілковий квиток. Превентивно мене прийняли за диверсанта. Урешті я написав заяву польською мовою, що світлини зроблено несвідомо і наступного разу зважатиму, що фотографую.

До речі, я прочитав, що порушив закон про воєнний стан і збереження державної таємниці. Це передбачає до 12 років позбавлення волі. Мені було відомо, що в Україні заборонено фотографувати військові та поліційні об'єкти. Однак у Харкові не втримався – сфотографував колишню штаб-квартиру НКВС, де совети розстрілювали польських офіцерів. Зараз будівля належить Міністерству внутрішніх справ, але повністю зруйнована російськими ракетами. Там мене теж затримали, проте вистачило лише паспорта, видалення фотографій і короткого пояснення.

Остання зупинка – Львів. Власне, через відсутність поїздів до Польщі мені довелося ночувати в одному з моїх улюблених міст України. Там не відчуваєш війну. Вечірнім прогулянкам у центрі міста перешкоджає лише комендантська година. На сирени ніхто не зважає.

Зрештою, я таки відповів собі на запитання, чому поїхав до цього Харкова. Сам, узимку й під час війни. Я зрозумів, як живе 1/3 моїх учнів, котрі на свята та канікули повертаються до своїх сімей в Україну з безпечного гуртожитку в Білому Борі. У Польщі вони не мають родичів. І це ще добре, якщо їдуть на захід України. Проте деякі з дітей канікули проводять у Києві, Харкові, Білопіллі чи Запоріжжі. А там стріляють. Учениця з Гостомеля розповіла мені, що під час січневих нальотів боялася спати на двоярусному ліжку, бо може з нього впасти, якщо ракета впаде біля її будинку. Багато наших дітей мають такі травми. ●

Павло ЛОЗА

Фото з Канцелярії мера Каліша

Український військовий цвинтар у Каліші відновлюється

Перший етап реставраційних робіт на кладовищі у Каліші завершено. Це один із найбільших збережених українських військових цвинтарів у Польщі, де поховані вояки Армії Української Народної Республіки. Об'єкт тринадцять років тому внесено до реєстру пам'яток.

Український військовий цвинтар у Каліші в районі Щипйорно є місцем поховання кількох сотень вояків – союзників Польщі часів польсько-більшовицької війни. Тут знайшли свій спочинок воїни 1-ї Запорізької стрі-

лецької дивізії, 4-ї Київської стрілецької дивізії, 5-ї Херсонської стрілецької дивізії та 6-ї Січової стрілецької дивізії, які на початку 1920-х років були інтерновані до таборів на території міста.

«Завдяки партнерству Національного інституту охорони пам'яток (Narodowy Instytut Konserwacji Zabytków) з містом Каліш, а також за підтримки Посольства України в Польщі та співпраці з Українським історичним товариством військовий цвинтар, де були поховані інтерновані вояки Армії УНР та члени їхніх родин, відновить свій колишній характер військового некрополю та вшановуватиме долю військових у Польщі», – повідомляє Александра Погожельська з Національного інституту охорони пам'яток.

Бурхлива історія цвинтаря, яка бере свій початок 1921 року, призвела до майже повного руйнування могил воїнів та їхніх родин. Звернення щодо його відновлення розпочалося у 90-х роках, коли завдяки зусиллям української меншини було відремонтовано українські військові цвинтарі у Пикуличах біля Перемішля та в Александрові-Куявському.

– Саме тоді, у червні 1992 року, ми написали першого листа щодо цвинтаря в Каліші до Ради охорони пам'яті боротьби та мучеництва та до мера міста Каліш, – згадує Юрій Рейт, тодішній голова Об'єднання українців у Польщі, а нині – лідер Громадської ініціативи з догляду за могилами воїнів УНР у Варшаві.

Після кількох років зусиль було збудовано огорожу, і тема ремонту некрополя в Каліші зависла. У межах вшанування Української революції 1917-1921 років протягом останнього часу в Польщі, серед іншого, вдалося відремонтувати цвинтар вояків УНР у Ланцуті та козацькі хрести й могили офіцерів Армії УНР на варшавському кладовищі в районі Воля. Так повернулася й тема Каліша.

У 2023 році Національний інститут охорони пам'яток взявся за комплексну реконструкцію цвинтаря, бажаючи разом із містом Каліш увічнити це місце. Головна мета – відновити характер військового цвинтаря та помістити його в історико-географічний контекст, що дозволить відобразити бурхливу історію некрополя.

Уже вдалося повернути довоєнний вигляд обеліска в центральній частині кладовища, на якому зараз видніється напис «Тим, що вмерли, але не зрадили України, Українська Армія». На пам'ятнику також викарбувано імена булавної старшини (старших офіцерів – прим. ред.) Армії УНР.

Кладовище теж набуло форми військового некрополя, для якого характерні рівні ряди христів без надгробків. Цікаво, що збережені фрагменти старих, зруйнованих бетонних христів вмонтовано в сучасні каркаси христів з оцинкованої сталі.

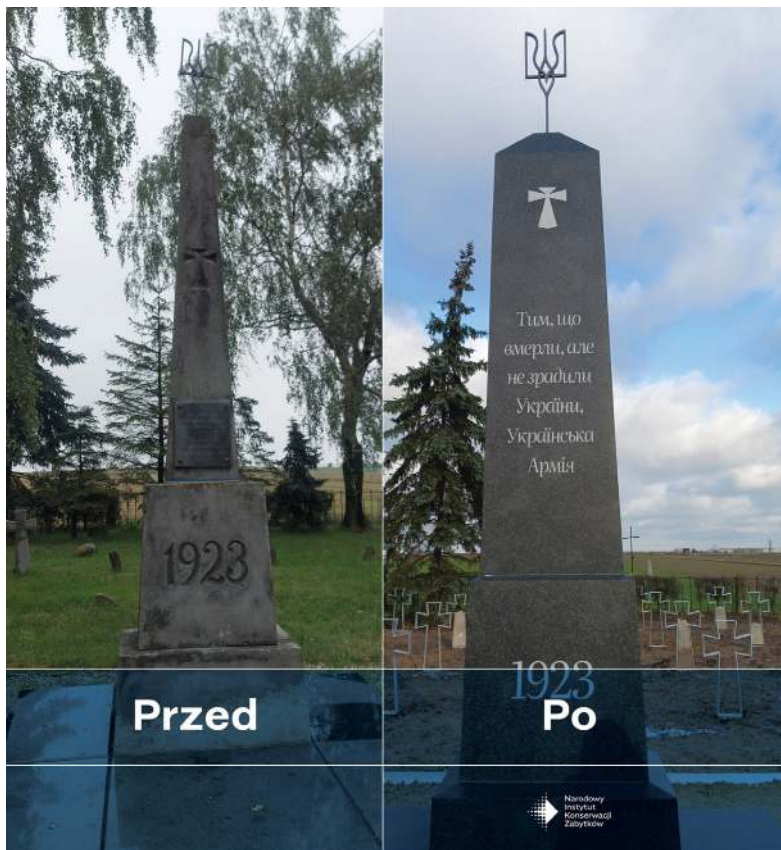
– Ці бетонні елементи христів, які знайдено під час робіт під наглядом археолога, показують, як було зруйновано кладовище. З довоєнних часів майже нічого не залишилося, – розповідає лідер Громадської ініціативи з догляду за могилами воїнів УНР у Варшаві.

Важливо, що, попри відсутність надгробків, науковці встановили іменний список похованих на цвинтарі українських військовослужбовців та членів їхніх родин. Дошку з їхніми прізвищами розміщено при вході.

– Така дошка, з прізвищами 190 вояків, з'явилася вперше. Їх ми знайшли в архівах та книзі доктора Олександра Колянчука. Фактично зараз можна сказати, що ми завершуємо те, що розпочали понад тридцять років тому, – підкреслює Юрій Рейт.

Національний інститут охорони пам'яток, котрий взявся за комплексну реконструкцію цвинтаря, разом із містом Каліш хоче вшанувати це місце, щоб воно знову набуло характеру військового некрополя та стало «гідним доказом історичних подій».

«Каліш – це місто з багатою історією, позначене співіснуванням багатьох культур. Історичні некрополі за-

Пам'ятник – до і після ремонту. Фото з архіву Національного інституту охорони пам'яток

лишаються свідками присутності представників різних націй і релігій. Кожен із них становить нашу спільну історію. Завдяки співпраці Інституту, Посольства та міста Каліш одне з найбільших українських військових кладовищ набуває відповідного вигляду, характерного для місця пам'яті загиблих воїнів. Переконали, що і полякам, і українцям особливо близькі патріотичні цінності. Ми ще більше бачимо потребу гідно вшанувати пам'ять тих, хто боровся за нашу батьківщину», – ідеться в пресрелізі мера Каліша Крістіана Кінастовського.

Проект співфінансував міністр культури та національної спадщини. Вартість проектних і будівельно-ремонтних робіт, виконаних у 2023 році, становить майже 950 000 злотих (брутто), з яких сума цільової субсидії Міністерства для Національного інституту охорони пам'яток – 900 000 злотих.

Можливо, навесні роботи продовжать: впорядкують зелені насадження, засіють газони, відремонтують огорожу цвинтаря.

Відкриття оновленого кладовища у Каліші заплановане на серпень цього року. ●

Ціна 1 примірника – **35,00** злотих; з висилкою – **45,00** злотих.

Замовлення просимо надсилати на адресу ТОВ «Тирса»:

TYRSA Sp. z o.o., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

email: **tyrsa@hot.pl** тел. **+48 [22] 679 95 47**

або вплачуючи рівновартість кількості замовлених примірників на банківський рахунок:

TYRSA Sp. z o.o., Warszawa, Nr 95 1160 2202 0000 0000 3170 4029

чи поштовим переказом, з позначенням, скільки примірників замовляється.

Григорій СПОДАРИК

Фото надані Гмінним осередком культури в Команчі

У Команчі чекають на дзвін з Манева

У листопаді 2023 року представники Музею народної архітектури в Сяноці викопали дзвін, знайдений на місці церкви святого Миколая в селі Манів (гміна Команча Сяніцького повіту). Найімовірніше, місцеві українці закопали його під час нацистської окупації. Після – їх було депортовано в межах акції «Вісла», а дзвін на десятиліття залишився в землі. Тепер став знахідкою, яка пожвавила місцеву громаду, оскільки це ще один дзвін, знайдений у цій околиці.

У 2006 році ідентична знахідка мала місце в сусідньому селі Бальниця. Дзвін потрапив у музей просто неба в Сяноці, де зберігається й досі. Мешканці Команчі, особливо греко-католики, побоюються, що така ж доля очікує на дзвін із Манева. Тому ще минулого року почали заходи з метою повернути його громаді. Формальні питання взяли на себе війт гміни Команча Роман Бздик та місцевий греко-католицький парох отець Андрій Журав. Слід зауважити, що в грудні минулого року Рада гміни Команча одностайно прийняла постанову про бажання повернути дзвін із Манева. У поясненні до постанови згадано історію дзвона і його характеристики. Він багато оздоблений, відлитий у відомій дзвоноливарні Фельчинських у Перемишлі. На рельєфі зображено фігури святих: Петра, Павла, Якова і Йосифа. Діаметр становить 83 см, вага – понад 300 кг. У документі підкреслено, що дзвін є вагомим частиною історичної спадщини й має сентиментальну цінність для мешканців, предки яких жили в Маневі та околицях. «Приймаємо рішення про отримання дзвона у володіння гмінної спільноти, керу-

ючись шанобливим ставленням до релігійного життя, яке в нашій гміні залишається постійно активним. Дзвін стане не лише цінним експонатом, але також частиною місцевої церковної архітектури, яку часто будуть використовувати», – зазначено в поясненні до постанови Ради гміни Команча від 19 грудня 2023 року. Документи з проханням про передачу дзвона потрапили до реставратора архітектурних пам'яток музею в Сяноці та інших установ. Серед них було й маршалківське управління Вармінсько-Мазурського воєводства та місцева комісія у справах нацменшин. Питанням особисто займаються її голова Ярослав Слома та член і заступник голови сеймику Збишко Гомза. «Не лише як політичний діяч, але й представник української громади заявляю, що зроблю все можливе, щоб дзвін потрапив туди, куди хочуть автори цього звернення. Вірю в позитивне завершення справи, що стане гарним вшануванням пам'яті тамтешніх українських мешканців, які внаслідок депортації потрапили й у наш регіон», – відзначив Збишко Гомза. Саме на факт переселення колишніх мешканців на північ Польщі та їхнє занепокоєння долею дзвона вказано в листі від 7 січня цього року, який потрапив до сеймику Вармінсько-Мазурського воєводства. Його автори відзначають, що цією справою цікавляться також нащадки переселенців у США та Канаді. «Ми прагнемо, щоб після 80 років тиші звук дзвона наново лунав на території нашої гміни», – пишуть автори звернення й просять посприяти їхній ініціативі.

Справу дзвона після того, як його було викопано, широко висвітлювали місцеві та загальнопольські медіа. У коментарях представники музею в Сяноці підкреслювали, що не є власником знахідки, а лише зберігають дзвін до часу прийняття остаточного рішення місцевим реставратором архітектурних пам'яток. І саме він має повноваження для остаточного вирішення долі дзвона з Манева. А тут поки що розглядають усі формальні питання, зокрема пов'язані з вимогами реставратора та місцем зберігання. Про це у розмові з «Нашим словом» говорить отець Андрій Журав.

– Наскільки для місцевої громади важливою є справа повернення дзвона з Манева?

– Усі ми тут, також і представники польського суспільства, в один голос говоримо, що хочемо повернути цей дзвін. Він став би вже другим, який зник із нашого «домашнього простору». У 2006 році ми також писали прохання, щоб дзвін, знайдений у Бальниці, залишився у нас, але цього не сталося. Були звернення, підписи, однак усе без результату. Ми переглядали правові врегулювання і побачили, що архітектурні пам'ятки цього типу не обов'язково повинні зберігатися в музеї. Існують різні правові форми, які дозволяють, щоб, як у випадку дзвона з Манева, такі знахідки повернулися до громади. Тому ми вирішили свої вимоги поширити в медіа. Провели також зустріч із директором музею в Сяноці, який стоїть на позиції, що долю дзвона вирішує воєводський реставратор архітектурних пам'яток. Керівник відповідного органу в Кросні сказав, що хоче, щоб дзвін був живий, дзвонив, а не лежав у музеї під відкритим небом. Це добрий знак.

– Яке місце плануєте для дзвона?

– Ми не маємо ще дзвіниці, але хочемо побудувати її у Куляшному. Тут розташована гарна церква 2006 року,

яка була побудована біля давньої, згорілої у 70-х роках. Будуючи дзвіницю, ми, звісно, дотримаємося необхідних формальних реставраторських вимог. Роботи можемо почати одразу після того, як отримаємо зелене світло щодо передачі дзвона. Я переконаний, що ми пройшли сімдесят відсотків шляху до позитивного завершення справи. Хоч на сто відсотків нам ніхто ще нічого не підтвердив. Наразі дзвін проходить технічне обстеження й обнадійливим є те, що він перебуває в дуже доброму стані. Нас тішить і заява Збишка Хомзи про нагляд за справою на політичному рівні. Якою важливою є політична воля, показує хоча б реалізована попередньою владою державна програма реставрації сакральних архітектурних пам'яток. Тут на наші храми я не отримав жодної підтримки. Але дуже тішуся, що у справі дзвона вона існує також на рівні Ради гміни та війта Команчи. Серед тих, хто нам дуже допомагає, – також пан Іван Шахмат, колишній мешканець Бальниці, який був залучений до справи повернення тамтешнього дзвона. Ми вже вирішили: якщо вдасться позитивно завершити цю справу, пробуватимемо ще раз домогтися подібного щодо Бальниці. Хочу підкреслити, що, маючи у власності старовинні церкви, ми маємо досвід зберігання архітектурних пам'яток. Отже, у наших руках їм напевно нічого поганого не станеться. Дзвін має бути живий, і, як він дзвонитиме в неділі й на свята, нічого поганого з ним не трапиться.

– Яким є зацікавлення регіоном і нашими пам'ятками з боку туристів?

– Найбільше людей приїжджає сюди в час літніх відпусток і восени. У Команчі розташований монастир кардинала Стефана Вишинського, що притягує багато туристів та прочан. За нагоди вони також заїжджають до нашої церкви. Храм відвідують й люди, які користуються послугами місцевих санаторіїв. Це чергова нагода, коли ми можемо розповісти про нашу церкву, релігію та культурне й історичне минуле. Багато з відвідувачів саме від нас уперше чують, що тут жили та живуть представники іншого, ніж римо-католицьке, визнання, а також іншої, ніж польська, національності.

– Отже, аргументів для повернення дзвона не бракує, але на сьогодні остаточне рішення за реставратором архітектурних пам'яток.

– Маю велику надію й сподівання, що справа завершиться позитивно. Для нашої громади це особливо важливо, бо дзвін, як і низка інших архітектурних пам'яток, має для нас велику сентиментальну цінність. Наші люди

на їхню закупівлю й побудову жертвували в непрості часи свої особисті кошти. Крім того, саме у дзвоні закладена велика символіка: він – з вірними в кожную неділю та свята. Коли чуємо цей звук, то просто серце радіє, і він промовляє особисто до кожного з нас. Я переконаний: наші предки вірили, що ці дзвони будуть служили багатьом поколінням, будуть живими й збиратимуть та єднатимуть усіх нас. І що будуть довго повідомляти про важливі події не тільки в релігійному житті нашої громади, але й суспільному. Дзвін, хоч сповіщає теж про сумні події, однак найчастіше його звук розвеселяє наші серця.

– Чи є якісь плани щодо місця, в якому знайдено дзвін, тобто залишків церкви в Маневі?

– З представниками місцевої влади маємо спільний план, щоб, залучивши учнів та волонтерів, піклуватися про такі місця в гміні Команча. Зараз війт звертається за відповідними дозволами. Питання досить складне, хоча б з огляду на велику кількість різних власників як об'єктів, так і ділянок, на яких розташовані пам'ятні місця. У минулому траплялося, що в приватні руки потрапляли, наприклад, цвинтарі. Варто також пам'ятати, що в нашому регіоні з огляду на історичні події розташовано багато різних поховань, де спочивають українці, поляки, австрійці, німці та інші. У межах запланованої ініціативи хочемо впорядкувати такі місця, поставити інформаційні таблички тощо. Ідеться про вшанування пам'яті всіх загиблих без огляду на їхню національність, зокрема й наших предків. ●

Валерія ГУРЖИЙ

Фото з архіву героя статті

«Нам потрібен власний український контент»

Денис Захаров – режисер та режисер монтажу багатьох українських фільмів. Він працював над візуально вражаючими стрічками «Довбуш», «Дике поле», «11 дітей з Моршина», «Поводир», «Шлях мерця» та іншими. Був режисером-постановником Одеського міжнародного кінофестивалю, церемонії нагородження премії PinchukArtCentre, багатьох концертів та музичних кліпів за участі зірок. Про свою творчість, роботу над новим проектом та важливість розвитку українського кінематографу навіть під час повномасштабної війни Денис Захаров розповів «Нашому слову».

Денис Захаров

– Розкажіть, як і коли ви вирішили стати режисером і чи це ваша перша професія?

– Все почалося з моєї любові до картинок. У дитинстві мені мама подарувала плівковий фотоапарат, після чого я почав відвідувати гурток фотографії. Мені подобалося фотографувати друзів, однолітків, а особливо молодшу сестру. Вдома до сих пір зберігається багато її фото, які я зробив у дитинстві. Також мені подобалося проявляти плівку вдома, а потім я почав цікавитися ще й діафільмами.

Коли виріс, почав працювати в черкаській газеті та на радіо, а у 2003 році переїхав до Києва. Тоді мої друзі вже працювали у місцевому продакшені. Я приходив до них у гості, ми проводили час разом, і так я потрапив на знімальний майданчик у ролі фотографа. Робив бекстейдж-фотографії, потім бекстейдж-відео на якусь маленьку камеру, згодом треба було це все монтувати – так я і потрапив у продакшн. Спочатку був помічником режисера монтажу, а згодом з мене виховали самостійного спеціаліста. Там же почав знімати як режисер перші рекламні ролики – перший рекламний ролик, який я зняв, був для фотографічної плівки. Він знімався на плівковий фотоапарат, тоді ще не було цифрових, які мали б гарну якість, щоб з кадрів можна було б зробити відео.

Потім мені захотілося чогось нового і більшого, я звільнився з цього продакшена та перейшов в інший. Там було цікаво – кожний тиждень на зйомку приїжджав новий режисер, у 90% випадків режисери і оператори в рекламних роликах були іноземці. Саме в них я багато чому навчився – був присутній на зйомках, бачив, як і що робить режисер, а потім разом з ним монтував, а ще практикував англійську. Режисери і оператори були з різних країн, але робочою мовою була англійська.

Далі я багато знімав концерти і познайомився зі співачкою Джамалою, гуртами The Maneken та Onuka, почав працювати з ними. Працював для кінокомпанії StarMedia, знімав для каналу ІНТЕР – був режисером на шоу «Майдан'с» та «Все для тебе». Їздив по містах на кастинги, відбори, було класно – діти, музика.

– Ви назвали дуже відомих виконавців, розкажіть більше про співпрацю з ними.

– З Джамалою ми знайомі дуже давно, ще до її перемоги на «Євробаченні». Я був режисером та монтажером зйомок її концертів та кліпів. Зокрема, вона написала пісню до фільму «Поводир», про мандри Україною американського хлопчика та українського сліпого музики напередодні та під час Голодомору, над яким я працював. Я тоді зняв, як вона співає, і заміксував з кадрами з фільму. Також був режисером-постановником церемонії відкриття Одеського міжнародного кінофестивалю у 2012-2013 роках, де виконувалася пісня «Smile». Джамала має власну пісню з такою назвою, а також пісня з такою ж назвою була у Чарлі Чапліна. Вона об'єднала дві пісні в одну і заспівала. Тоді у залі була онучка Чарлі Чапліна і їй дуже сподобався виступ.

Нещодавно працював із Катериною Павленко – вокалісткою гурту Go_A. Вона зіграла ворожку, яка оживила молодого Олексю після того, як в нього влучила блискавка, у фільмі «Довбуш», над яким я теж працював. А ще вона написала пісню «Ворожила» до фільму. Це була одночасно цікава та важка зйомка – у нас в павільйоні були одночасно вітер, дощ, сніг та вогонь. Спочатку нам було холодно, потім мокро, а в кінці бушував вогонь, і після зйомок ми вийшли всі чорні.

Ще працював з Андрієм Хливнюком з гурту «Бумбокс». По всьому світу була акція від ЮНІСЕФ – Йоко Оно безкоштовно передала ЮНІСЕФ права на пісню і кліп Джона Леннона «Imagine» і на генеральній асамблеї ООН в рамках Конвенції з прав дітей оголосила про старт проекту. Ідея кампанії «Imagine» полягала в тому, що будь-хто може заспівати разом із відомими на весь світ особистостями легендарну пісню Джона Леннона та присвятити її дітям. В Україні її заспівали Андрій Хливнюк та Дмитро Шуров. Ми з ним знайомі давно, товаришуємо. Спершу я для них монтував, а потім почав працювати як режисер. З Хливнюком, до речі, неможливо працювати (*сміється*) – це постійний сміх, приколи, всі лягають від реготу. Це було класно, чудова атмосфера.

Ще працював над кліпами гурту The Maneken, його солістом є Євгеній Філатов, він чоловік солістки гурту Onuka – Нати. Також співпрацював з гуртом Onuka – знімав кліпи, концерти та монтував їх. Одного разу з гуртом The Maneken у мене була 25-годинна зйомка кліпу «Safe Connection» для Фонду «Антиспід». На цій зйомці ми обливали їх фарбою, а потім вони сіли в літак і полетіли на концерт в інше місто, виступали на сцені із фарбою за вухами (*сміється*).

На зйомках фільму «Меч єдиності»

– Мабуть, з початком повномасштабного вторгнення все змінилося, стало менше зйомок, менше роботи. Чи дійсно це так і як війна загалом вплинула на вашу роботу?

– Так, роботи поменшало, але це сталося ще перед повномасштабною війною – під час пандемії коронавірусу. Потім воно якось відновлювалося, зокрема і тому, що всі сиділи вдома, а контент був необхідний у нашу добу інтернету. Однак тоді дуже багато шоу, фільмів почали знімати на домашні камери, навіть світові зірки записували концерти на домашні камери. Це був сильний удар, адже зупинилися зйомки всіх фільмів. Зупинилися зйомки й над фільмом «Довбуш», над яким я працював, це був сильний удар по бюджету, адже курс долара зростав, а бюджет фільму планувався до цього зростання і в гривнях. А війна це все накрила остаточно.

Дуже багато на початку повномасштабної війни було волонтерських робіт – були зйомки для військових про нові укриття з бетону. Тоді виїхали в поле і по укриттях стріляли з різної техніки. У кінці стріляв танк, до цього – зі стрілецької зброї, гранатами кидали у неї, тестували, наскільки ця бетонна конструкція захищає – вражаюче. Знімав і для волонтерів – що вони роблять, щоб потім вони показали тим, хто донатить гроші. Зараз вже завдяки нашим славним ЗСУ ми маємо можливість трохи знімати, а знімати треба.

Не люблю словосполучення «культурний фронт», фронт у нас один і він «на нулі», але проти України ворог веде дуже потужну і масову роботу у культурному плані й інвестує в кіно. У них виділяються мільярди на кіновиробництво, і все

На зйомках кліпу «Час розваг» гурту Our Atlantic

це буде спрямовано проти нас, проти України. Вони будуть намагатися далі нести свою пропаганду. Нам теж треба робити так, щоб підтримувати наших, у нас діти ростуть, і це покоління дивиться російське «Слово пацана» (популярний серіал 2023 року про кримінал 80-90-х років – прим. ред.). Чому вони це дивляться? Бо в нас майже немає власного контенту. Наша держава виділяє нулі – зараз виділили гроші для каналів і що там буде? 600 годин серіального лайна? Це ж той контент, де українці будуть заробітчанами, будуть принижуватися, знову показування того, що українці з окремих регіонів не українці. І це не шоу, які швидко забуваються. Кіно живе набагато довше, воно живе роками, і має нести більший сенс, ніж просто пореготати, глядачі мають робити для себе висновки, це виховання наступного покоління, що ми після себе залишаємо. Має бути культура та ідея нації.

– Чи працюєте зараз над якимись проєктами та які маєте плани на найближче майбутнє?

– Є декілька проєктів для військових. Також зараз працюю над мюзиклом «Меч єдиності» як режисер-постановник. Це історико-просвітницький проєкт, який розповідає про багатовікову боротьбу українців за волю. Знімають його на підтримку Збройних сил. Тож, власне, військово-службовці здебільшого й грають у стрічці чорноморських козаків. Вже завершили перший етап зйомок на Одещині, навесні маємо продовжувати. Автором сценарію є Валерій Пузік, він теж з Одещини, а зараз боронить нас у лавах ЗСУ. Також співавторкою є співачка «Navka» – Марина Тимофійчук, яка зробила аранжування 10 народних пісень. Це все об'єднує легенда про меч єдиності – розповідь про 6 шабель, які виковали різні ковалі і роздали козакам. Ці шаблі були загартовані у битвах, вони пройшли перемоги й поразки. Але якщо ці 6 шабель зібрати і принести до коваля, то він з них скує меч єдиності, з яким Україна переможе. Згадую такий курйоз на зйомках: один коваль мав зробити цей меч єдиності, але щось пішло не так, і ми залишилися без меча. Однак знайшли актора, який о 6-й ранку в автобусі випадково почув нашу розмову, і каже, що колекціонує шаблі та мечі. Ми розвернули машину, він поїхав за мечем. Ця абсолютно випадкова ситуація нам дуже допомогла.

– Як плануєте покази фільму? Це буде прокат чи YouTube?

– Поки плануємо покази в одеських кінотеатрах, бо дуже багато одеситів були залучені до створення мюзиклу – Одеський академічний музично-драматичний театр імені В. Василька, Одеська кіностудія, УІНП: Південь, Одеський педагогічний університет, багато акторів-волонтерів та пересічних одеситів.

– Ви згадували про фільми про волонтерів, що це було?

– Нещодавно я працював над фільмом «Неможливе». Це стрічка про мужність і стійкість, професіоналізм і жертвність українського громадського сектору. Фільм розповідає про волонтерів, які допомагають отримати продукти харчування для населення під час повномасштабного вторгнення росії в Україну. Про те, як працівники різних благодійних фондів допомагають необхідними ліками та лікуванням ВІЛ-інфікованим, наркозалежним, хворим на туберкульоз. У фільмі показується, як громадський сектор виступає проти корупції в медицині, відстоює відповідні законопроєкти, що допоможуть налагодити процеси допомоги та захисту різних верств населення. ●

Історичний календар

ЛЮТИЙ

Підготувала редакція

Фото з сайту uinr.gov.ua та Вікіпедії

3 лютого 1864 р. у містечку Великі Сорочинці на Полтавщині народився Володимир Самійленко, поет-лірик, драматург та перекладач, мовною культурою якого захоплювався Іван Франко.

Він був позашлюбним сином поміщика Івана Лисевича та кріпачки Олександри Самійленко. Виховувався у родині близького приятеля родини Гоголів Олексія Трохимовського. Навчався у Київському університеті і був, мабуть, єдиним на той час студентом зі своєрідним соціальним статусом. Увійшов до літературно-мистецького гуртка «Плеяда». Тут потова-

ришував із Лесею Українкою, Оленою Пчілкою, Миколою Лисенком, Михайлом Старицьким. Він плідно працював і друкувався у часописах «Зоря», «Дзвінок», «Літературно-науковому віснику», став знаним в Україні поетом.

1906 року Іван Франко з Михайлом Мочульським зібрали друковані й недруковані вірші поета 1884-1906 років і видали їх у Львові під його власним прізвищем із заголовком «Україні» з передмовою Франка. Своєю назвою збірка підкреслювала основну творчу тему Самійленка. Все, що він писав, присвячувалося батьківщині, яку поет безмежно любив.

Протягом 1893-1917 років життя поета було пов'язане з Чернігівщиною. Він працював нотаріусом, хоч і не полишав писати. Перебуваючи у Чернігові, відвідував «суботи» у Михайла Коцюбинського, де збиралася місцева творча інтелігенція.

Підтримував Українську революцію 1917-1921 років, працював у різних міністерствах УНР. Після приходу більшовиків до Києва був змушений виїхати з міста, намагаючись десь осісти. У цей час він бідував, намагався заробити на прожиття перекладами. Хворий на саркому, за рік до смерті він перебрався до Києва. Помер у Боярці 12 серпня 1925-го.

11 лютого 1894 р. відбулися загальні збори у Львові, які започаткували народження першого українського молодіжного спортивного товариства «Сокіл».

Парад товариства «Сокіл» у Львові, 1914 рік

За взірць було взято Статут чеського товариства. «Сокіл» діяв на території Галичини та Буковини. Першим головою товариства став Василь Нагірний. Метою товариства «Сокіл» було виховання єдності в українському народі та народної сили. Популяризувало товариство фізичну культуру, витривалість, рухливість, дисциплінованість. Також «Сокіл» значну увагу приділяв пожежній справі, туризму (мандрівництву) та велосипедному спорту.

13 лютого 1884 р. у Харкові народилася Наталія Полонська-Василенко, історикиня, архівістка, перша жінка приват-доцента Університету святого Володимира у Києві. Представниця історичної школи учня Володимира Антоновича Митрофана Довнар-Запольського. Дружина академіка Миколи Василенка. Перша в радянській Україні жінка, що стала докторкою історичних наук.

Вона походила зі збіднілої дворянської родини генерала та військового історика Дмитра Меншова. Закінчила в Києві Вищі жіночі курси, пізніше – історико-філологічний факультет столичного університету. З 1912 року вона – асистентка історії на Вищих жіночих курсах, згодом – приват-доцента Київського університету. У міжвоєнний та воєнний період – професорка Художнього інституту та Київського університету, співробітниця Української академії наук, діяльна членкиня багатьох наукових установ, в еміграції – професорка Українського вільного університету в Празі та Мюнхені, дійсна членкиня Українського історичного товариства, НТШ та Міжнародної академії наук у Парижі.

Вона написала понад 200 наукових праць з археології, історії України, української церкви, також є в її доробку і спогади. Вона є авторкою посібника «Історико-культурний атлас з російської історії з пояснювальним текстом». Головною науковою працею вважала двотомну «Історію України». Перший том був виданий у 1972 році, а другий – вже після смерті дослідниці, у 1976-му.

«Рік за роком, архів за архівом, – писав про неї історик Олександр Оглоблин, – і на Україні, і в центральній імперії – Москві, Петербурзі, і в Криму, документ за документом, сотні, тисячі дорогоцінних документів – знаходить, вибирає, систематизує і вивчає талановита дослідниця, перед творчим зором якої поволі встає грандіозна картина становлення нової України ...»

Українець, перекладач з Мюнхена Роман Шупер протягом шести років перекладав її двотомник німецькою і згадував Полонську-Василенко так: «Це була така собі, перша спроба в німецькій мові термінологічно дуже чітко відмежувати історію України від історії росії чи Білорусі. Вразило, звичайно, те, що вона розпочала свою кар'єру ще в «підсоветській» Україні, в Східній Україні, в Харкові і цю роботу 30-х років продовжила після війни вже тут у Мюнхені. Я знав її як надзвичайно скромну людину. Дуже така виважена, спокійна жінка. Така все дуже елегантно прибранна».

З 1951 року разом із своїм третім чоловіком, економістом Олександром Моргуном, жила в Німеччині у будинку для літніх людей, що знаходився у містечку Дорнштадт біля Ульму (земля Баден-Вюртемберг).

Померла 8 червня 1973 році у Дорнштадті, там і похована.

20 лютого 2014 р. розпочалося захоплення Кримського півострова російською армією. Цього дня росія здійснила міжнародний злочин, порушила базові принципи міжнародного права та європейського устрою, зруйнувала існуючий баланс сил в регіоні і світі, спричинила найбільшу з часів Другої світової війни безпекову кризу в Європі. Грубо порушуючи територіальну цілісність та суверенітет України, російські війська розпочали окупацію Криму.

«Зелені чоловічки» та українські військові в Криму

Події відбувалися стрімко. 24 лютого кораблі військово-морського флоту рф, які охороняли морську акваторію в районі проведення Сочинської олімпіади, прийняли на борт у Новоросійську «зелених чоловічків» (російських військовослужбовців без розпізнавальних знаків) разом із бойовою технікою та вийшли курсом на Севастополь.

25 лютого будівлю Верховної Ради Автономної Республіки Крим у Сімферополі пікетували близько 400 проросійськи налаштованих людей. Вони вимагали зняти державну символіку України, а також провести позачергову сесію, на якій прийняти рішення про референдум за незалежність Криму.

Щоб не допустити такого розвитку подій, 26 лютого під стінами парламенту Криму відбувся проукраїнський мітинг. На заклик Меджлісу кримськотатарського народу тисячі кримських татар, українців та представників інших національностей вийшли на мирний протест, щоб чинити спротив російській окупації та підтримати цілісність України. Мітинг зібрав від 5 до 10 тисяч учасників.

«Разом з українською громадою і парафіянами Київського патріархату ми були під стінами Верховної Ради АРК, робили все, що від нас залежало. Кримські татари кричали: „Аллах акбар!“, українці кричали: „Україна понад усе!“. Ми були разом у скрутний для нас час і захищали нашу країну від ворога, що увірвався в наше мирне життя. Ми захищали територіальну цілісність нашої держави», – це свідчення архієпископа Климента, що увійшло до книги «Люди „сірої зони“». Свідки російської анексії Криму 2014 року».

Учасникам мітингу 26 лютого довелося протистояти представникам незаконного парамілітарного формування «Народне ополчення Криму» та «казачих» організацій, яких спеціально мобілізували проросійські сили:

«Ми бачили, як привозили з Севастополя автобуси людей, навіть не кримчан. Ми бачили, яка їх там орда була. Десь 2-3 години такого сильного спротиву, і нам вдало-

ся відтіснити їх. Але вони залишилися все одно, біля стін Верховної Ради. Ми, фактично, перший поверх контролювали, і депутатам не вдалося проголосувати за те, за що вони намагалися – більшість не з'явилася. В принципі, це була така невеличка перемога і, на мою думку, сигнал Україні, що тут є на кого спертися, є спротив», – згадував Андрій Щекун, координатор громадської ініціативи «Євромайдан-Крим».

Того дня загинули двоє громадян України. Травми вони ймовірно отримали у тисняві на площі. За допомогою до медиків звернулися 30 осіб.

Тож **26 лютого відзначається як День спротиву окупації Криму.**

Однак 27 лютого о 5-й ранку до парламенту та уряду Криму увійшли регулярні військові формування рф і захопили будівлі. 28 лютого Верховна Рада Криму під «наглядом» військовослужбовців ЗС рф проголосувала за проведення референдуму про статус Криму. Того ж дня російські підрозділи почали блокувати українські військові частини та об'єкти на півострові, захопили аеропорти Бельбек і Сімферополь, сухопутні в'їзди до Криму з боку Херсонщини.

16 березня відбувся псевдореферендум про статус Криму. Цей захід, зрежисований росією, бойкотували проукраїнськи налаштовані жителі півострова. Однак вже через два дні – 18 березня – було проголошено про «приєднання» Криму до рф.

25 березня росіяни захопили останній військовий оплот, що тримав український прапор у Криму – морський тральник «Черкаси» ВМС України. Обороні останнього українського корабля в Криму присвячено фільм Тимура Яценка «Черкаси».

Відтоді триває незаконна анексія й тимчасова окупація півострова росією. Після встановлення контролю над Кримом окупаційна влада розпочала незаконні, політично вмотивовані переслідування громадських активістів. Однією з перших і показових стала якраз «справа 26 лютого».

Також росія спочатку відмовлялася визнавати факт власної військової агресії. Лише 17 квітня 2014 року президент росії владімір путін вперше публічно визнав, що в подіях у Криму брали участь російські військові. Стало також відомо, що учасникам спецоперації давали медаль «За повернення Криму» (їх отримали як кадрові військові на чолі з міністром оборони Сергієм Шойгу, так і кримінальні злочинці, які «відпрацьовували» скорочення тюремних термінів).

Деякий час в Україні не було законодавчо встановленої дати початку агресії рф. Такою датою вважалося 27 березня 2014-го, коли Генасамблея ООН ухвалила Резолюцію, в якій підтримала територіальну цілісність України, визнавши Крим і Севастополь її невід'ємними частинами, іншою – 27 квітня 2014-го, день, коли набув чинності закон «Про забезпечення прав і свобод на тимчасово окупованій території». Визначення фактичної дати початку тимчасової окупації Криму і Севастополя – 20 лютого 2014 року – було закріплено Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення дати початку тимчасової окупації» від 15 вересня 2015 року № 685-VIII.

Борис ЛЕМКІВСКИЙ

Лемки сполячат ся?

Част II

Гладышівський єгомосьць, який сам себе нобілізував, до шляхты зараховував лем сьвященників, їх жєны и діты, а шолтысів аджи з назвисками закінченима по-паньскы (на -ський и -цкий) нигда не записал яко шляхту. Навет свого брата не зарахував до нобілітованих, лем все по-старому писал, же то: *sołtys* (по-польскы) або *scultetus* (по-латині). Більше доказів на полячынє ся маме з того часу, коли был ищы Яцевичом. Товды хресныма поповичів барз часто были не місцевы селяне, а чужы людє. Хресным Марії, гродженой 18 вересня 1783 рока, был: *X. Górski Oleksa Kobylanski*, а другим: *Andrzej Romanowski Ekonom Kobylany*. Оба походили з польской Кобылянки, адже не Русине и не селяне, а панове Полякы и римо-католики. Тот сам економ был хресным и Анны, гродженой 15 грудня 1780 рока (*Imć Pan Romanowski Ekonom Kobylański*). Коли родит ся Михав (29 червця 1787 рока) и Сидор (15 стичня 1791 рока), и аджи пак, коли о. Семан єст юж Гладышівським, таких люди ме-дже хресныма не є юж. Сут нима лем Русине, в більшости гладышівскы селяне. Адже аж так зьлі з тым полячынєм ся нашого єгомосьця не было, хыбаль лем паном шляхтичом мріял стати, а свого русиньства ся не одрікал. Найміцнійше о його склонности до польонізації засьвідчыт польско-мовніст його вписів в метрикальных книгах и контакты з римо-католиками з Кобылянки. Сам там не ходил, сут до-казы на то, же и гладышовяне брали удів в кєрмєшах се-сого римо-католицкого санктуарюма. Звязкы Гладышова з Кобылянком мали місце не лем на клєбаниі, серед зви-клыми селянами тіж ся знакомства завязували. Єдним з хресных Антонія, гродженого и охрещеного 4 листопада 1841 рока, был: *Anton Pierke ... in Kobylanka*. В книгах на-шол єм ищы два доказы на звязок жытелів нашого села з польском Кобылянком, але мают іншый нерелігійний фун-дамент. Анна, жена Василя, гмерла натуральном смертьом 28 серпня 1853 рока. Записано при дни єй похорону, же мешкала в хыжы номер 101 и упокоїла ся на Мадярах, в якісым Шікшо (*mortua in Hungaria in Szikso*). В увагах при записі смерти сєсой жєны записано ищы и таку інформа-цію: *припадок смерти вынятий з власти Кобылянка дня 7 марця 1854 нр 190 (De casu mortis de tulit Dominium Kobylanka dies 7 III 1854 Nr 190)*. Другий тіж звязаний єст зо смертьом, 2 квітня 1853 рока гмерат 35-літний *Michael*, який служыл хыбаль в австрійським войску. При нім в ува-гах єст подібна нотатка: *Dominium Kobylanka 15 April 1853 3.511 (...) Dobrynia Dominium Cieklin (...)*. Оба сєсы вписы сут доказами урядовых звязків Гладышова з Кобылянком, яка была садибом новой влады, утвореной Австрійом. Домі-нєм Кобылянка заступила давню Землю Біцку.

О іконі Розпнятя з Гладышова

Думам, же потвердженєм немалых контактів глады-шовян з Кобылянком єст єден з бічных олтарів гладышів-

ской церкви. Находит ся по лівій стороні іконостасу, сєс з образом Ісуса Христа, розпнятого на крєсті, котрий має іншу, барз в нас рідку форму. Єст великом грецком буквом „Т” (тау), такий крєст бесідує, же на нім розпятий єст Бог (Бог в грецкій мові то Тхеос- *θεός*). Бєсідую о тій іконі, бо по-мойому єст копійом образу, находящего ся в головным олтари кобыляньского костєла. З Риму привюз го Ян Вє-льопольский, староста біцкий, жытель Кобылянки. Урочи-сті внесено го до костєла в часі Сошествя Сьвятого Духа в 1682 році, краківский римо-католицкий єпископ декретом з 1728 рока узнал го за чудотворний. Костєл сєсого поль-ского села стоїт од 1750 рока, а муром (в котрім уміщєны сут сповідальницї, Хресна Дорога, каплиця Богородиці и дзвінниця), кобыляньскє санктуарюм опасанє єст од 1777 рока. Адже кєд нашы предкы ходили там, вшитко было юж таке як гнеска. Думам, же поява того образу в нашій цер-кви може быти звязана з часом, коли-то в нашім сєлі діяла гута шкла (в котрій робило дуже римо-католиків). Єден з єй тузів, в книгах названий інспектором од срібла (*Silverum Inspecto* – адже в наші гуті не лем робили кольоровє шкло, але лучили го зо сріблом), записаний єст яко колятор (*Colatoris*). Колятор – то благодійник, в шєматизмах часто коляторами звано дідичів, на яких тяжил обовязок дбання о церкву. Коли єгомосьць такі прикметник записали при се-сім гутнику, то бы значило, же штоси немалє зробил для нашой церкви. Міг быти фундатором гладышівского бічно-го олтаря, того з копійом кобыляньского образу. Был ним *Franciscus Nayder*, котрому 10 марця 1867 рока в Гладышові гродил ся сын *Alexander Constantinus*.

Шовтысе назвиска міняют

В тых часах парох был найвєкшым тузом нашой талиі карт, зато-м од нього зачал, але так, по правді, то не він перший в сєлі здоптал стариннє назвиско. Єст прекурсором зміны назвиск, але дос долго строїл ся до зміны (вказує на то калєйдоскоп його підписів на долинах метрикальных стран, де раз был Яцевичом, а іншым разом Гладышівським). В заміні назвиска спєредили го сынове вірхняньского шол-тыса. Перше гладышівскє назвиско закінченє на -ський поя-вило ся по 11 червця, а перед 19 листопада 1787 рока, тов-ды *Joannes Wasilko* стал *Joannesom Wirchnianskim*. То єден чловєк. Оба мают не лем таке само іменє, але и тоту саму жєну, Марию, дівку Парагуза, шовтыса з Квятона. 19 листо-пада, яко Вірхняньский, кстит свого сына *Jacobusa*, а 11 черв-ця того самого 1787 рока, ищы яко Василько, єст хресным новонародженой гладышовянки – Євы. Мєнш більше в тім самім часі назвиско змінил и його брат *Ignatius Wasilko*, ко-трий *Ignatym Wirchnianskim* стал найпізніжше 18 серпня 1788 рока. 15 лютого 1787 рока в книгах записаний был ищы яко Васілько (*Wasilko*). Ігнатий Вірхняньский и Ігнатий Васілько тіж мают тоту саму жєну (Маря и Марянна в єго-мосця то тота сама особа, часто вписувал іх на зміну). Жебы не было, же дашто мішам, 15 квітня 1786 рока *Ignatiusowy Wasilko* родит ся *Basilus Wasilko*, котрий 30 липця 1795 рока гмерат яко девятилітний: *Basilus filius Ignatii Wirchnianski* (з того світа змєсти мала го оспа – *variolar*).

Далі буде

Олена Павлова, «Шкіра міст».
Смолоскип, 2021. – 120 с.

Дарина ПОПІЛЬ

Метелики у животі та мурашки на шкірі

Поезію не всі люблять читати, а також далеко не кожен, хто має письменницький талант, уміє творити саме вірші. Якщо молитва – це розмова з Богом, то поезія – це діалог із Всесвітом, із найпотаємнішими куточками людської душі. Дебютна збірка Олени Павлової «Шкіра міст» – магія слів, що стає реальністю.

Олена Павлова – українська письменниця, журналістка, художниця, кураторка багатьох українських культурних проєктів. У соцмережах дуже популярним є творіння авторки – Кіт Інжир. «Народився» цей милий котик, персонаж онлайн-коміксів у 2009 році. Уже тривалий час Інжиру вдається з гумором та позитивом активно популяризувати українську культуру, особливо літературу та читання.

У 2019 році дебютна збірка поезій Олени Павлової «Шкіра міст» отримала престижну літературну премію від видавництва «Смолоскип». У 2021 році книга вийшла друком, завдяки цьому ширше коло українських читачів отримало змогу відкрити для себе діячку як поетку.

Збірка поділена на сім розділів: «Міста», «Жінки», «Квіти», «Напої», «Картини», «Вірші», «Чоловіки». Кожен розділ – це як окремий день тижня, адже щодня ми концентруємось на чомусь іншому, наш мозок зайнятий часто вже іншою темою, аніж попереднього дня. Водночас книга дуже цілісна, вірші між собою наче перегукуються, так само як і розділи. Збірка читається дуже плавню, на одному диханні, ми ніби читаємо суцільну історію про жінку, в якій усього дуже багато, і вона хоче цим з нами поділитись. В ній багато спостережень щодо найменших дрібниць, але найбільше в ліричній героїні Олени Павлової – любові, то п'яночкої та пристрасної, яку радше вже назвемо коханням, а то любові до ранків, чи кави, чи туману великого міста, а може, любові до самих слів, котрі з якимись неймовірними грайливістю та легкістю пурхають і укладаються у естетичні, милозвучні поетичні конструкції. Авторка, зрештою, присвятила цілий розділ саме віршам.

*Маю постійні симптоми – жар та безсоння,
і це міг би бути вірус, але буде вірш,
бо любов теж передається
повітряно-крапельним шляхом,
але на відміну від вірусу,
вакцину ніхто не шукатиме.*
(«Вірус», розділ «Вірші»)

До збірки увійшли тексти, написані протягом семи років, до 2021 року. Деякі з них прочитуються зараз особливо чутливо і вразливо, через повномасштабну війну в Україні.

*Крізь усі твої парфуми проступає запах диму,
Прикриси маєш такі, що зброю можна заряджати ними,*

*За твоїми снами можна прокладати стежки
І малювати карти, де стоять ворожі частини.*
(«Амазонка», розділ «Жінки»)

У «Шкірі міст» знайдемо як римовані вірші, так і верлібри. Цікавим є те, що навіть ті вірші, що не мають класичної рими, володіють неймовірною ритмікою та мелодійністю, тексти ллються солодко та солоно водночас, іноді до цього всього додається певна перчинка або кислинка. Поезію авторки справді якось дуже легко відчутти, якщо можна так виразитись, на смак і дотик. Вона має свої звуки, кольори та запахи. Вона тактильна. Вона жива, як гірська річка, якою ми дуже-дуже стрімко і захоплено пливемо разом з авторкою.

Олена Павлова з легкістю грається словами, створює свій власний світ, в якому, проте, комфортно почуватиметься і читач. Бо світ цей доволі оптимістичний, трохи магічний, але кожен у ньому впізнає щось зі своїх відчуттів та спогадів. Щось таке щемке та таке, що викликає метеликів у животі та мурашок на шкірі.

*літо перетворює фотографію на літо-графію
викарбовує на камені твій профіль
це – наріжний камінь
мої вірші про тебе білі як латаття
це значить що ці слова таки чисті
бо в інших латаття не росте.*
(«Waterlilies», розділ «Квіти»)

Недарма у книзі аж сім розділів, «Шкіра міст» охоплює настільки глибокий і широкий спектр життя, навіть, можна сказати, буття та місця людини в ньому. Після певних фраз авторки на хвилину хочеться замертти і осмислити слова. Вони міцно вкарбовуються не тільки в голову, а десь одразу заповзають під шкіру і знову ж таки спричиняють мурашки, але наче вже з внутрішньої сторони шкіри.

*земне тяжіння – це сила, з якою нас
тримають майбутні могили
це вона заважає злетіти, але не дозволить і впасти
час розкручується, як спіраль
і закручується, мов банки на зиму
він летить, але це постійне скидання баласту
тільки втрати дозволяють жити
тільки жити заважають втрати
але треба якось тримати цю швидкість
присебнути пасок і якось триматись.*
(«Гравітація», розділ «Картини»)

Тонко, делікатно, зворушливо з'являється тема, можна було б написати, релігійна, але ні. Швидше божественна. Тема дива непорочного зачаття Христа, благої вісті про це.

*Він був мов грім, що впав із неба серед дня.
Я подивилась йому в очі – а вони були без дна.
І зрозуміла все, що зараз відчуває моє тіло,
а також те, що скоро буду в ньому не одна.*
(«Благовіщення», розділ «Картини»)

Неймовірно життєвим та правдивим є текст з останнього розділу «Чоловіки» під назвою «М/Ж». Цитувати його без сенсу, бо тоді потрібно було б сюди скопіювати увесь текст. А його, повірте, варто прочитати, як і кожен інший вірш з цієї емоційної, яскравої у всіх сенсах книжки.

«Шкіра міст» є естетичною, з якого боку на неї не поглянути. Її оформлення таке ж красиве, як і її текстове наповнення. У книзі, зокрема, використані фотографії авторки.

Дизайн, верстку, каліграфію виконав Микола Леонович. Талановитий поет, дизайнер, художник пішов захищати Україну від росії після повномасштабного вторгнення, і, на жаль, досі числиться зниклим безвісти. Велика шана нашому Герою і невмируща надія на його повернення. ●

Наша дорога Галю!

Минуло вже 40 днів від дня, в якому Ти упокоїлася. В Перемишлі, Білому Борі й Вінніпегу відправились заупокійні літургії, в наших домах з ранку до вечора горіли свічки пам'яті, молились ми, згадували, зворушувались... Попри це, ніхто з нас, Твоїх рідних, не є і, мабуть, не буде спроможний усвідомити й зрозуміти, що Тебе, Галю, вже немає в живих.

Твій несподіваний відхід до вічності в понеділок, 4 грудня 2023 року, обезволив і шокував нас усіх, а особливо Твого чоловіка Степана, дітей – Славка, Марійку й Олю, онуків, і нас – Твоїх братів і наші сім'ї, ближніх і дальніх рідних, друзів, знайомих, шкільну та парафіяльну спільноту. А ще так недавно, у серпні, раділа Ти своєму 70-літтю, яке відзначала в родинному колі на своїй улюбленій перемиській Зельонці й вдруге на рідній і близькій Твоєму серцю Любачівщині, в час щорічного паломництва до Жукова, Горайця та інших сіл.

Сьогодні перед очима стає наше працювате, однак попри все радісне й щасливе дитинство на Пасленщині в селі Слобіти. Щоденна мандрівка 3 км в один бік, без огляду на погоду й пору року, до школи в Лукштах і повернення додому зближували нас і вчили відповідальності за себе й інших. Особливу роль в житті нашої родини зіграла пасленецька церква. Тут закріплювалось наше релігійне й національне зростання. Бачимо Тебе – як разом з іншими дівчатами, у вишиванці, в час церковних свят або на храмовий празник достойно і врочисто несеш хоругву довкола церкви. Дуже раділи цьому наші Батьки, бо сильно дорожили тим, що рідне.

Ти першою вилетіла з родинного гнізда, бо почалось навчання в середній школі в Ольштині, а опісля в поматуральній в Грудзьондзу. Час Твого перебування в родинній хаті був доволі обмеженим, але постійне листування підтримувало наші зв'язки й відносини. Потім, коли почала працювати в браневській лікарні, на нетривалий час повернулася до Батьків, і вони радісно це сприйняли. Невдовзі, на Шевченківському концерті в Гданську, познайомилась зі Степаном Боднарем, за професією лікарем-ветеринаром, любителем бджолярства, за покликом душі щирим українським патріотом. 1976 року Ви вінчалися у пасленецькій церкві. Всі ми тішились, дивлячись на Ваше подружжя, і завжди ждали приїзду з Петшвалду, бо саме в цьому селі біля Оструди Ви замешкали й там будували своє сімейне щастя. Там познайомились з єдиною українською родиною в селі, панством Краськами, й цінували те, що було з ким по-своєму поговорити. У цьому ж селі Ви пережили і радісне, і сумне. Тут народилось четверо Ваших дітей: Славко, Марійка і Оля, а також Ігорчик, який, на жаль, упокоївся несповна двомісячною дитиною. Переживши горе, Ти зуміла надалі долати нелегкий шлях материнства й старалась бути щасливою. На зламі 70-80-х років в колі Ваших українських знайомих вирінула ідея повернення на рідні землі. Не була це «idée fixe»; вона просто почала здійснюватись, не раптово і не відразу, але поступово, з року в рік. З початком 80-х років Степан знайшов Вашу майбутню Аркадію – земельну ділянку зі старим будинком у перемиській Зельонці. Довгих 10 років освоювали Ви цю територію, перебудовуючи і розбудовуючи будинок і те, що його оточувало. Своє місце на рідній землі створювали з відстані Петшвалду, який раз у рік залишали на місяць, щоб здійснити заплановане в Перемишлі. А часи були складні: серйозний дефіцит всяких товарів, зокрема будівельних, не дозволяв своєчасно завершити будову. З початком 90-х врешті переїхали у свою Зельонку. Життя в новому місці починалось зі складнощів, важко було з працевлаштуванням для Вас обох. На щастя, так склалось, що після підвищення кваліфікації Ти могла розпочати роботу секретаркою в нашій українській школі, перемиській «шашкевичівці», яка після років небуття починала заново функціонувати. Ти усією собою увійшла в життя цієї школи. Твоя компетентність, готовність допомогти кожному, хто цієї допомоги потребував, відкритість і чуйність будували довіру до Тебе і Твоїх дій як серед вчителів і учнів, так і взагалі у працівників школи. Коли Ти говорила про свою працю, у Тебе завжди світилися очі. Так було аж до виходу на пенсію.

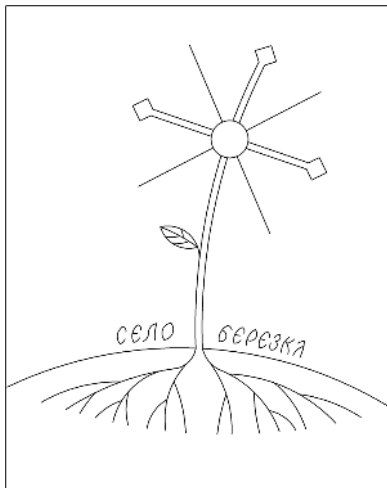
Твоя барвіста розповідь про Ваш переїзд з півночі до Перемишля лягла в основу сценарію спектаклю про повернення, написаного Касею Комар-Мацинською і поставленого на сцені Народного дому. Неймовірно раділа Ти, що так експресивно й вірно оживила на сцені Твої спогади з пережитого Ліда Іванюх-Співак. З Тобою раділи і ми, бо це ж і частина нашого життя. Вже як мешканка Перемишля і членкиня української громади цього міста, Ти матеріально і своєю заангажованістю підтримувала багато заходів, які проходили як на церковній і шкільній, так і на громадській нивах. З 1993 року Ваш дім в Перемишлі став також місцем проживання нашої Мами Євдокії, що вже тоді 10 років була вдовою. З Вашою допомогою могла здійснювати свою місію увіковічення майже двохсот жертв пацифікаційної акції 6 квітня 1945 року в рідному селі Гораєць. Старання тривали довгих 12 років. Рік після смерті Мами – і пам'ятник жертвам відкрито й освячено, у чому передусім Твоя і Степана заслуга. Не пожаліла Ти ні часу, ні труду, щоб відбудувати в Горайці надгробні пам'ятники наших дідів, понівечені плином часу, виконані колись каменярями з Брусна. Твою любов до плекання пам'яті роду успадкував син Славко, який з великою самопопосвятою шукає інформацію в архівах, віднаходить предків і створює дерева нашого роду, а також ідентифікує могили рідних.

Два роки війни України з росією були і надалі є часом глибоких і травматичних переживань за долю нашого народу. У перші дні війни, коли через Перемишль проходила найбільша хвиля біженців, Ваш дім і відкрите серце давали прихисток багатьом із них. І ми за це щиро вдячні.

Неймовірно любила Ти квіти й природу. Усіляке порання біля квітів було для Тебе формою найкращого відпочинку. Оточення Вашої хати від ранньої весни до осені чарувало очі різнобарвністю кольорів, багатством саду й пасіки. У Тебе було ще багато планів, зв'язаних з родиною, довкіллям, Горайцем, Жуковом, підтримкою України та іншим. Було... Назавжди збережемо в пам'яті Твою посмішку, тембр голосу, жести, особливу манеру розповіді про веселі й сумні епізоди, Твій оптимізм, всю Тебе. Тепер вже Ти там, «де немає болізни, ні печалі, ні зітхання, але життя безконечне». З висоти неба споглядаєш на все, що було важливим і дорогим Твоєму серцю тут на землі, а ми всі тужимо за Тобою і поручаємо Всевишньому Твою душу.

Брати Андрій та Іван Філі

Вшанування жертв із с. Березка біля Бірчі

Спілка українців «Пам'ять і спадщина» (колись: «Спілка українців політв'язнів і репресованих у Польщі») звертається до колишніх мешканців села Березка біля Бірчі та їхніх нащадків, а також до усіх, кому небайдужа справа збереження нашої історичної пам'яті, з закликом про допомогу в гідному вшануванні цивільних жертв подій, які відбулися 11 квітня 1945 р. Тоді від рук польського підпілля загинуло понад 180 осіб. Тільки деякі з них мають гідне місце поховання на території колишнього греко-католицького кладовища. Більшість спочиває в безіменних братських могилах. Нещодавно, завдяки старанням Перемисько-Варшавської греко-католицької архієпархії за підтримки і сприяння нашої спілки, цей роками занедбаний цвинтар повернуто Церкві.

Через рік відзначатимемо 80-ті роковини згаданого вище злочину. Наша спілка почала роботу з облаштування території, проте не маємо достатньо коштів для побудови огорожі та гідного пам'ятника, тому звертаємося до вас з проханням про підтримку.

Жертводавців просимо надсилати кошти на рахунок:

Stowarzyszenie Ukraińców Więźniów Politycznych i Represjonowanych w Polsce, ul. Kościuszki 5, 37-700 Przemyśl

Nr konta: 02 1240 2568 1111 0011 3268 7730

Призначення платежу (Tytułem): Berezka

Для отримання додаткової інформації можна звертатися за електронною адресою: supirp.stow@gmail.com, тел.: +48 509 986 270 (Степан Боднар), +48 601 873 447 (Олександр Стець) або традиційним листом за адресою: PAMIS, ul. T. Kościuszki 5, 37-700 Przemyśl.

ПОДЯКА

Висловлюємо щиру подяку усім, хто молитвою, словом і ділом підтримував нас у скорбний час відходу до вічності бл. п. Галини Боднар (з дому Філь).

Дякуємо Високопреосвященному Архiepіскопу Євгену Поповичу, митрополиту Перемисько-Варшавському за очолення похоронної Божественної літургії і прощальне слово. Дякуємо також отцям - сослужителям і тим, хто служив парастас та здійснив чин похорону: о. митрату Богданові Степану, о. Миколі Костецькому, о. Івану Тарапаському, о. Дмитрові Гарасиму, о. Романові Коцуровському. Окрема подяка присутньому на похоронній літургії о. Юрієві Мокраузу з Православної церкви. Дякуємо сестрам усіх чинів, присутнім під час похоронних обрядів. Вдячні дирекції, вчителям, учням і працівникам школи ім. Маркіяна Шашкевича за почесну варту біля домовини й участь у похороні. Дякуємо за спів членам церковного хору під диригуванням Ярослава Вуйціка та колективові «Крайка» під проводом Тетяни Наконечної. Щира подяка перемиському ОУП, Народному домові, Спілці українців «Пам'ять і спадщина», українській громаді м. Перемишля і усім присутнім у час похоронних обрядів за молитву, щире співчуття і слова підтримки.

Дякуємо також за Ваші пожертви, це дозволило зібрати майже 19 тис. зл. на потреби ЗСУ.

**Чоловік Степан Боднар,
діти Славомір, Марія і Ольга,
онуки, брати Андрій та Іван Філі з родинами**

Наше Слово Adres: Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10, +48 510-162-854, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny:** zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów). **Wydawca:** Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: <http://ukraincy.org.pl> **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo” **Druk:** Drukarnia „Efekt”. Nakład 2100 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związku Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.

Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Statki wyrażają точку zору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

ПОДЯКА

Черговий раз, попри всі труднощі, на наш заклик відгукнулося багато друзів-меценатів з Канади, Польщі, США, Австралії. В особливий спосіб хочемо подякувати нашим далеким і водночас близьким жертводавцям за межами Польщі.

Дякуємо жертводавцям з Канади за пожертви:

Myhal Foundation – 50 000,00 CAD

I. Iwaniora – 15 000,00 CAD (у пам'ять с. п. брата Павла Іванюри)

P. Krzywucki – 10 000,00 CAD

Lemko Foundation – 10 000,00 CAD

P. Grod – 5 000,00 CAD

B. Harchenko – 5 000,00 CAD

B. Workun – 5 000,00 CAD

Z. Potoczny – 2 000,00 CAD

R. Waschuk – 1 500,00 CAD

B. Kolacz – 250,00 CAD

A. Kobelak – 200,00 CAD

Дякуємо **Іванові Іванюри** за організацію і підтримку збірки пожертв у Канаді.

Дякуємо **Українській Світовій Фундації і Світовому Конгресу Українців** за прихильність і розуміння ідеї Українського Народного Дому у Перемишлі.

Дякуємо **Фундації Культурного Центру «Дніпро»** за пожертву 15 000,00 CAD.

Дякуємо невтомному **Богданові Колочу** за підтримку і популяризацію Українського Народного Дому у Північній Америці.

Дякуємо нашим друзям зі США: **Олі Дужій і Богданові Дужому** з родинами за пожертву 5 000,00 USD.

Дякуємо **Андрієві Когуту** з Австралії за пожертву 1 000,00 PLN.

Усім жертводавцям з різних частин світу складаємо найщирішу подяку за вагомий внесок у збереження і відродження української матеріальної спадщини.

І запрошуємо до Перемишля
до Українського Народного Дому –
нашого спільного Дому!

Об'єднання Українців у Польщі Відділ у Перемишлі
Фонд Українського Народного Дому у Перемишлі